БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫНАР!

1925 чылда үндезилеттирген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1961 ч.
НОЯБРЬ
10
ПЯТНИЦА
№ 270 (5060).

Өртээ 2 көп.

Партияның идея болгаш организас талазы-биле бузулбас сырый каттыжылгазы—ооң тиилеттирбезиниң эң чугула үндезини, коммунистиг тургузуушкуннуң өндүр улуг сорулгаларын чедиишкинниг шиитпирлээриниң магадылалы болур.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Программазындан.

Коммунизмниң чаа-чаа тиилелгелери дээш

Кремльдиң Съездилер Ордузунга болган байырлыг хурал

МОСКВА. (СЭТА). Москваның ажылчы чоннарының алды муң төлөөлекчилери ноябрь 6-да Кремльдиң Съездилер Ордузунга чыглыш келген, оларның аразында — ажылчыннар, интеллигенцияның төлөөлекчилери, алдарлыг ленинчи гвардияның хоочун кижилери, октябрь тулчуушкуннарының маадырлары, Совет Чепсектиг Күштерниң дайынчылары. Москва хоорай Совединиң Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 44 чыл оюнга холбаштырган байырлыг хуралынга оларның чыглыш келгени ол.

Сценаның ханызында — Коммунистиг партияның болгаш Совет күүнеңиң үндезилекчизи — улуг ленинниң чуруу.

17 шак. Эштер Л. И. Брежнев, Г. И. Воронов, Ф. Р. Козлов, А. Н. Косыгин, О. В. Куусинен, А. И. Микоян, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, Н. С. Хрущев, Н. М. Шверник, В. В. Гришин, П. Н. Демичев, Л. Ф. Ильичев, П. Н. Пономарев, А. Н. Шелепин, партия, совет, профөвилел, комсомол организацияларының, найысылалдың хөй-ниитизиниң төлөөлекчилери президиумга көзүлүүлеп кээрге, чыыгланнар оларны диңмиттиг адыш часкаашкыннары-биле утказан.

СЭКП-ниң XXII съездизиниң аалчылары—Улуг Октябрьның байырлалынга киржири-биле СЭКП ТК-ның чалаалгазын ёзугаар арткылап калган, даштыкы коммунистиг болгаш ажылчын партияларының төлөөлериниң баштыннары болгаш кежигүннери байырлыг хуралга база киржинненнер. Октябрьның байырлалынга киржири-биле Москвада четкилеп келген даштыкы төлөөлериниң аразында — ыдат-совет найырал ниитилелиниң төлөөлери, Герман Демократтыг Республиканың төлөөлери, даштыкы чурттарның профөвилел организацияларының төлөөлекчилери база бар.

Москва хоорай Совединиң даргазы **Н. А. Дыгай** байырлыг хуралды ажыткан. Партияның Москва хоорай комитединиң болгаш ажылчы чоннар депутаттарының Москва хоорай Совединиң аппараттарының ажылчылары — Москва хоорай Октябрьның байырлалы-биле холбаштыр эш Дыгай чыылганнарга байыр чедирген.

— Улуг революцияның төрүүгүнениң хүнүн бо чылын онза байырлалды-биле, онза өөрүшкүүлүү-биле демдеглеп турар-дыр бис — деп эш Дыгай чугаалаан. — Мырыңай-ла чаа коммунизм тургузукчуларының улуг съездизи доозулган. Чыылдар, он-он чылдар эрте бергенде, шылгарангай болуушкун болган соонда төөгү бижиттинер чүве болгай, ол болуушкунуң ужур-дузазы шак-үе элгөн эрткен соонда билдинип келир. Ынчаарга СЭКП-ниң Коммунистиг партиязының XXII съездизин ол ажыттынар мурнунда-ла кижи төрелгетен өндүр улуг съезд деп адаан. Аас-кежиинче болгаш дешилгеже бүгү кижилерге орулгу чырыдыш бээр съезд болуп, амыдыралче, кижилерниң үүрүктеринче ол сиилп кире берген.

Коммунизмниң улуг номунда — Ленинниң партиязының чаа Программазында, Ленинниң херээниң шынчы уламчылакчызы— Никита Сергеевич Хрущевтүң илеткелериндe ол орук кызыгаар чок тодаргайы-биле, долузу-биле, эртем ёзугаар үндезилел-биле айыттынган.

Бистиң партияның төөгүзүнде эң-не улуг төлөөлелгелиг XXII съезд коммунистерниң он миллион армиязының хүрээлениниң чаңгыс аай быжыын көргүскен. Партияның XX съездизиниң айытканы ленинчи угланыышкынны барык беш муң делегаттар үүлдүг деп көрген дээрзин оратор чугаалаан. Амгы үеним күүлүг күжү—делегейниң коммунистиг болгаш ажылчын шимчөшкинин төлөөлөөн ажы-дуңма партияларның төлөөлекчилери база: «Бисдаа—ол угланыышкын дээш бис!» —деп чугаалаанаар. Ленинчи угаан-бодал, ленинчи нормалар болгаш принциптер XXII съездиниң ажылынга тиилелгелиг боттанып турган.

Бистиң партияга хоралыг, хирлиг бүгү үүлдер ап октадыпкан. Ийи-чангыс кижилерге чүүүр чорук болгаш ооң чөгенчиг артышкыннары өөлбези-биле, кезээ-мөңгедези-биле узуткаттынган. XXII съездиниң түннелдеринде, бистиң үеде марксисчи-ленинчи бодалдың дээдизи болуп турар партияның үшкү Программазынга орон делегейде бүгү-ле ак-сеткилдиг болгаш дешилгелиг кижилер алыш часкап турар. Ол съезд дугайында ырлар чогааттынар, эртемденнериң чогаадылгалары болгаш шүлүкчүлериң шүлүктери аңаа турасказаттынган турар. Ол съезд мөңге чурттаар.

Партияның төөгүлүг шуулганының доозулганының соонда каш-ла хонгаш, Октябрьның 44 чыл оюн байырлап тур бис. Коммунизм тургузукчуларының XXII съездизи-биле бистиң медереливиске кезээде холбашкан болур бо улуг орулда байырлалды демдеглеп турар-дыр бис.

Коммунизм — бүгү улустарның даартагы хүнү. Чырыткылыг, чылыг болгаш аас-кежии долган ол тулугну—коммунизмни совет кижилер бир дугаарында тудуп турарынга чоргаарланып турар бис.

Партияның XXII съездизинге сорук кирген массаларның хей-ажыт кириишкинниг чогаадыкчы ажылының, көдүрлүүшкүнүүң лугайында эш Дыгай тодаргайы-биле чугаалаан. Заводтар болгаш фабрикалар, тудуглар болгаш институттар коллективтери, Москваның бүүн районнары боттарының социалистиг хүлөөлгелерин эде көргүзөөн, чаа-чаа, улам бедик хүлөөлгелерни алгылаан. Коммунизмни тургузары дээш демиселге кужүүс-даа, ажылыыс-даа харамнанмас бис, чаа ниитилел тургузукчуларының кезээде мурнакчы одуруунга чоруур бис дээрзин москвачылар партияга, ленинчи ТК-га бүзүредип турарлар.

СЭКП-ниң XXII съездизиниң делегады, «Борец» заводтың ажылчыны **М. К. Крючковка** сөс берген.

Бистиң төрөөн Коммунистиг партиявыс дээш, бистиң алдарлыг Төрөөн чурттувус дээш кайгамчык улуг өөрүшкү-биле, чоргаарал-биле эң-не чырыткылыг байырлалды —

КОММУНИЗМНИҢ ТУГУНУҢ АДАА-БИЛЕ

(Төнчүзү. Эгези 1-ги арында).

ны милитаризастаарын бүрүнү-биле чорудуп турарлар.

Империалистерниң талазындан дайын айыылы тургустунуп келген ужурунда Коммунистиг партия болгаш Совет чазак чурттун камгаланыр аргалын улам ынай быжыглаары-биле бүгү-ле өргежок чугула үүлдерни кылып турар. Улус чонга, коммунизмниң херээнге кызыгаар чокка бердинген болурунун ёзузунга кижизиттингеп совет дайынчылар, бир эвес кандыг-даа агрессор бистин ынак Төрээн чуртувусче халдаарын диттигиптер болза, ону шылча шавар арганы берип турар күүлүг, эң сайзыраңгай, делегейде эң дээре дайынчы боо-чепсек болгаш техника ам бистиң холувуста бар болуп турар.

Коммунизмни тургузуп турар совет улустуң тайбың тургузукчу күш-ажылын камгалаар талазы-биле улуг болгаш харыысалгалыг сорулганы Чепсектиг Күштериниң мурнунга СЭКП-ниң XXII съездизи салган. Төрээн Коммунистиг партияны болгаш ооң дайынчы штавын—Никита Сергеевич Хрущевка баштаткан ленинчи Төп Комитетти долгандыр сыры каттышкан Армияның болгаш Флоттуң бодунуң составы Ада-чурттуң мурнунга бодунуң ыдыктыг хүлээлгелерин алдарлыы-биле күүседиринге кажан-даа белен.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 44 чыл ою делгерезин!

Бистиң күүлүг Төрээн чуртувус болгаш ооң эрес-маадырлыг Совет Чепсектиг Күштери делгерезин!

Чер кырынга эң чептүг болгаш чырыткылыг нинтилел—коммунизмни тургузун турар маадырлыг совет улус делгерезин!

Совет улустуң бүгү тиилелгелериниң сорук киирикчизи болгаш организакчызы—Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязынга алдар!

Ура!

* * *

Министрниң чугаазы доозулган. Совет Эвилелиниң Күрүне гимнизи чаңгыланып үнген. Үгер-бооларның салюдунуң дааштаашкыннары динмиреп өгелээн. Байырлалдың кылажынын өгелээнинин дугайында команданы берген. Муң-муң үрер хөгжүмнер «Партия—бистиң башкарыкчывыс» деп ырны күүседкен. Барабаннарның тода даажы ооң аялгазынга каттыжып турган. Москванын шериг-хөгжүм школазының кижизидикчилериниң ротазы парадты өгелээш, шөл-биле шимчеп чорупкан. М. В. Фрунзе аттыг, В. И. Ленин аттыг, Ф. Э. Дзержинский аттыг, В. В. Куйбышев аттыг шериг академияларының, куяк-танк шериглериниң, химияга улур хамгаалалдың болгаш агаар шериниң шериглериниң академияларының дыннакчылары болгаш башкылары туктарны чада тудуп алгаш, тергиин чыскаалдың базымы-биле индирлериниң баары-биле өрткен. Н. Е. Жуковский аттыг шериг-агаар инженер академиязының кижизидикчилери өрткен. Ол академияда ам космонавтылар Юрий Гагарин биле Герман Титов өөренип турар.

Ак-көк өөнүг шериг-далай тугу киискин чорун орган. «Варяга» деп сорук киирикчи үннер куттула берген. Ол болза, П. С. Нахимов аттыг дээди шериг-далай училищезинин курсантыларының чоокшулап чорун орары ол. Олар болза орус матростарның кайгамчык дайынчы болгаш революсчу чаңчылдарының эдилекчилери болгаш бистиң флоттуң эрес-маадыр шериг далайжыларын парадка төлээлээннер.

Москванын Кызыл туктуг дээди нинти-шериглериниң РСФСР-ниң Дээди Соведи аттыг училищезинин курсантылары, иштики херектиң шериглериниң солдаттары болгаш офицерлери далайжыларның соон дарый өрткен.

Бистиң армиявыстың аныва бо. Оларны аданың чассыткан хүлүмзүрээшкини-биле уткаан. Москванын болгаш Воронежтиң Суворов шериг училищелериниң база Ленинградтың Нахимов шериг-далай училищезинин кижизидикчилери чорун орган.

Бронетранспортерлар моторларының даажы болгаш илчирбелериниң шимээни-биле шөлдү дола берген. Таманның М. И. Калинин аттыг мото-адыгжы гвардейжи дивизиязы немец-фашистиг шериглерге удур изиг тулчуушкуннарга шылгаттынган. Таманчыларның мурнунда чорун орган машиназында — улуг Лениниң чуруун чураан болгаш «Бистиң Совет чуртувус дээш!» деп сөстерни бижээн туктар.

...Моторларның дааш-шимээни улам-на чоокшулап кел чыткан. Броничиткен күүлүг техника —чаа танкылар Төөгү музейиниң ийи талазындан аар базым-биле шөлче кирип орган. Байырлалдың парадынга эн-не баштай киржип турар бо чаа машиналар курган черге-даа, сугга-даа моондакты билбес болгаш торулбас. Ада-чурттуң эртеми дайзынны хундус-даа, дүне-даа, аяс эвес хүндеда тывар болгаш үгер-боонуң чазыг чок адыышкыны-биле узуткап шыдаар ындыг приборлар-биле ол машиналарны чепсеглээр арганы берген. Танкыларның соон дарый боду чоруур зенитка артиллерия тургузулгалар эрткен.

Шөлде — алдар-биле шыптынган совет артиллерия. Колоннаның мурнунда — танкыга удур үгер-боолар —дайзынның амгы үедеги танкылары-биле демиселдиң күүлүг чепсээ. Оларның соонда — күүзү база ыракшылы улам дүрген өзүп турар боолар. Кайгамчык улуг хемчээлдиг болгаш эң-не күүлүг үгер-боолар колонналарның сөөлүнге чораан. Ол боолар дайзынның кандыг-даа камгалал дериишкиннерин чуура шапкаш, чадаг шеригниң база танкыларның моондакталыышкын чок бурунгаарлаашкынын хандырып шыдаар.

Хөй муң москвачылар болгаш найысылалдың аалчылары эртип бар чораан шериглерни кайгамчык улуг совуургал-биле хайгаарап турганнар. Совет дайынчылар ол-дур! Оларга канчап чоргаарланмас боор! Олар күш талазы-биле каңналган, амыдыралга өөрүшкүлүг, угаан-бодал талазы-биле күүлүглер — оларның иштинден кижи бүрүзү коммунизм тургузуушкунунуң үезин ажыткан Төрээн чуртунга кызыгаар чок ынакшылдың чалбыыжын бодунуң чүрээнде кадагалап чоруур.

Бүгү кижилериниң кичээнгейин ооң дараазында үүү чүве хаара тудупканы? Кызыл шөлге шериглериниң кандыг хевири көстүп келгенил? Ол дээрге, Совет Армияның эң-не күүлүг күжү болуп турар ракета шериглери-дир.

Боду чоруур автомобиль установкаларынга кошкан ракета системалары эртип турган. Олар эң-не күүлүг болгаш дээштиг чепсек. Ол ракета системалары бистиң девискээривис кырынга америк шпионнарның ужудар дээн оралдажыышкынын сый шапканнар. Дайзынның амгы үедеги самолёдун аңдара адарынга чүгле чаңгыс, хөй-ле дизе ийи ракета негеттинер. Зениттиг ракеталар хыдыкчы чаа самолеттар-биле дем каттыжып алгаш, Төрээн чуруттун агаар делгемнерин дайзынның халдаашкын кылыр дээр оралдажыышкыннарындан бүзүрелдиг камгалап турарлар.

Боду чоруур установкаларда — ырак-даа, чоок-даа ужугар янзы-бүрү ракеталар. Ядролуг болгаш өскедаа ракеталар-биле чепсегленген шериг кезектери — курган чер шериглериниң кол күжү. Ол ракеталарның янзы-бүрү хевири болгаш кайгамчык улуг күүлүүү — бүгү совет кижилериниң дүрүм ёзугаар чоргаарал-дыр.

Адактың сөөлүнде стратегтиг хүлээлгениң ракета шериглери эрткен. Бистиң чуртувустуң чепсектиг күштериниң ол чаа хевири болза, бистиң социалистиг күрүневистиң эртеминиң болгаш техниказының кайгамчык дүрген хөгжүлдезин херечилеп турар. Эң-не улуг автомобильдер шөлге көстүп келген. Оларның кырынга чаа ракеталарның установкаларын салган. Шак ындыг чаа күүлүг ракета установкаларын Кызыл шөлге бир-ле дугаар көргүзүп турары ол. Тергелерниң кырынга стратегтиг хүлээлгениң кайгамчык улуг ракеталары бар чораан — ол дээрге, Черниң кылымал эдеринчилерин, «Восток-1», «Восток-2» деп октаргай корабльдерин салып үндүрериниге ажыглаан ракеталарның хеймер дүңмалары-дыр. Ол дээрге, Оожум океанга 12 муң километр ажыг хемчээлге эң-не чиге боолаашкынны хандырган ракеталарның хеймер дүңмалары-дыр. Ракета шериглериниң паралынга офицерлер Демьяненко, Придатко, Рясик, сержантылар Тарасов, Свистников, ефрейторлар Кашапов, Такиров, аная дайынчылар Лешенко, Моцный, Дронов болгаш өскелер-даа киришкеннер. Ол дээрге, чер бөмбүрзээниң кандыг-даа кезээнче чазыг чокка боолап шыдаар мастерлериниң өөрү-дүр.

Совет Армия амгы үениң эң-не күүлүг ядролуг ракеталары-биле чепсегленген, ол ракеталар агрессорларга эң-не дүрген өлүмнүг согуушкунну таварыштырып шыдаарлар.

Парад доозулган. Кайгамчык улуг күүнүң көргүскен. Улуг совет улустуң, коммунизмниң тургузукчузунуң, бүгү делегейге тайбың дээш могаг-шылаг чок демиселчиниң сорук киргеп күш-ажылын Совет Армия болгаш Шериг-Далай Флоду идегелдиг камгалап турар. Тиилээн социализмниң чуртунче халдаарын кым оралдажыр болдур, аңаа өлүмнүг согуушкунну таварыштырарынга эргежок чугула бүгү үүлдер Совет Армияда болгаш Шериг-Далай Флодунда бар.

* * *

Москванын ажылчы чоннарының төлээлекчилериниң чыскаалы өгелээн.

Төөгү музейиниң ханаларын чидиг кызыл пөс-биле куржапкан, Кызыл шөлге бүгү улустуң байырлалы диңмиреп турган. Чырыткылыг келир үеже орукту биске айыткан Маркстың, Энгельстиң болгаш Лениниң улуг портреттерин колонналарның бажынга тудуп алгаш чораанар. «XXII» деп кайгамчык улуг саннар ооң дараазында автомашиналарның кырынга көстүп чораан. Ол дээрге, Октябрьның амгы байырлалын бодунуң чайынналчак херели-биле чырыткан партияның съездизиниң сүлде демдээ-дир. Кызыл шөлге совет кижилер ол хүн: «Партия — бистиң күжүвүс. Партия—бистиң алдарывыс. Партия — бистиң арын-нүүрүвүс» деп байырлалдыы-биле чугаалап чораанар.

Эрте-бурунгунуң шөлүнден спортчулар көстүп келирге, Кызыл шөл улам-на аныяксый берген. Спортчуларның одуруглары «Ленин» деп өстү кызыл вымпелдер-биле кады тургузупканнар.

Хөй муң спортчуларның одуруглары кызыл сылдыстар ышкаш эртип турган. Спортчулардан бичии уруглар дириг чечектер ышкаш апарган онзаландыр көстүп келгеннер. Бичии чаштар холдарында чечектерни тудуп алгаш, Мавзолейже углапканнар. Мавзолейниң индиринче олар маннажып үне бергеш, чечектерни партия болгаш чазактың удуртукчуларынга тудусканнар. Ол дээрге — аас-кежиктиг бүгү совет уруглардан белектир.

Кызыл шөлдеп хары угда тос колонналар эрткен. Оларның мурнунда тук тудукчуларының каттышкан отряды чораан.

Үнүп олурар хүннүң херелдери, ол херелдериниң ортузунда ажып каан улуг ном—СЭКП-ниң Программазы, бистиң үенин коммунистиг манифези. Ол Программаны колонна бүрүзү тудуп алган чораан, ооң чырык херели кижи бүрүзүнүң чүрээн чырыдып турар.

Совет кижилериниң боттандырарыбиле планнап алган үүлдери бүгү делегейге кайгамчык хандыдыкчы күүлүг болуп турар. Ол планнарны улуг ужуктер-биле бижээш, колонналарның кырынга тудуп алган чораан: «Делегейде эң-не кыска ажыл хүнү!», «Өг-бүле бүрүзү чаагайжыдыр туттунган квартираны алыр!», «Совет кижилериниң боттуг орулгалары 3,5 катап өзер!»

Күш-ажылчы гвардия — алдаржаан «Динамо» заводтуң коллективи Кызыл шөлге көстүп келген. Шак ындыг чырыткылыг хүнде, 1921 чылдың ноябрь 7-ниң байырлалында Ильич динамовчуларга чедип келгеш, оларның-биле чугаалажып, чурттуң электрижидилгезин канчаар дээре организастаар дугайын сүмелешкен. Улуг баштынчының чугаа бүрүзү ол хүннүң байырлалынга киржип, аная чораан динамовчуларның чүрээнге кезээде артып калган. Шак ындыг аас-кежиктиглер ол заводта ам өвөөш эвес. Октябрьның колонналарынга олар киришкеннер.

Совет кижилер чаа-чаа тиилелгелерни чедип ап турарлар «Коммунизмни тургузар бис» деп алдарлыг өстер ам амыдыралда боттаныр турар.

Бажың тудар комбинаттарның монтажниктери, крановщиктери, ажылчыннары 300 муң кижи, олар бо чылын Москваның чурттакчыларынга 120 муң квартираларны тудуп берген дугайында рапорттааннар. «Бүгү-ле чүвени кижиге, кижиниң чаагай чоруунга» деп партияның кыйгырыынга оларның харыызы олдур. Чыскаалганнарның аразында — Анатолий Кондратьевтиң коммунистиг күш-ажыл бригадазының монтажниктери. Чырыткылыг хоорайның мурнуу-барыын чүгүнде, Черемушкиде улуг болгаш бедик тудугларга олар эң идепкейлиг киришкеннер. Оларның алдарлыг мергежилдериниң аты амгы байырлалдыг базымның—коммунизм тургузукчуларының чыскаалында база илереттинген.

XXII съездиге СЭКП-ниң Программазының дугайында илеткелди кылып тургаш, Н. С. Хрущевтуң чугаалааны болза, коммунизм тургузукчуларының одуруунда кижи бүрүзүнүң турар черин Программа айтып турар. Москвачылар чырыткылыг келир үени чоокшуладыр дээш ам безин эвээш эвес үүлдерни кылганнар. Оларның күш-ажылчы тиилелгелериниң дугайын рапорттар ону тодарадып турар. Хоорайның үлетпүрү он айларның бүдүрүлге программазын хуусаа бетинде күүсеткен.

«Кадыыр болгаш маска» заводтуң цехтеринден чап-чаа-ла үнген ышкаш кылдыр сагындырар кудар аажок улуг хымыш. Ооң кырында — Октябрьның 44 чыл оюнга белектиң дугайын—пландан ажыр муңмуң тонна металлдың дугайын чугаалап турар. Американың болгаш Европаның дыка хөй станок тудуунун бүдүрүлгелерин ам безин мурнап чоруп орар заводтуң өөлери — кызыл пролетаржылар бо. Оларның Октябрьга рапорту — пландан ажыр он-он станоктар, оларның аразында делегейге эң-не сурагжаан «1 К-62» деп станок.

Улус чонга продуктуларның өлбекшили — ырак эвес келир үе ындыг болган турар. Алдын мочактарны болгаш кызыл-тастың сыптарын чураан чуруктар чыскаалчыларның холунда. Келир чөөрби чылда чурт тараа бүдүрерин 18—19 миллиард пудка, эттти — 30—32 миллион тоннага чедирер. Ол база-ла кылдынган турар! Ооң үндезини бистин партиявыстың болгаш бүгү улустуң, маадыр улустуң долу шиитпирлиинде.

Бөгүн Москванын чүрээнче—Кызыл шөлче орук Маркстың Проспектизин дамчыштыр барган. Ынчангаш кижи бүрүзү амгы Октябрьның илергей үүлүн ында көрүп турар. «Совет кижилериниң амгы салгалы коммунизм үезинге чурттаар» деп партия байырлал-биле чарлаан. СЭКП-ниң Программазының ол сөстеринде — дириг Маркс, дириг Ленин.

«Партияга—алдар», Программаны күүседир бис!» деп чүректиң ханызындан үнген бо сөстерни Октябрьның салгыны Мавзолейже аппарып турган. Ооң граниттиг индирлериндеп «Совет улуска алдар!» деп йөрээл салыышкыннары улаштыр ужудуп турган.

«Тайбың» болгаш «коммунизм». Бо сөстер төөгүнүң словарында кирген. Бөгүн Кызыл шөлден чер делегей коммунистерниң сорук киришкинниг мындыг кыйгырыын хүлээп ап турар:

«Улустарга тайбың!»

«Бүгү чурттарның улустары!» Силер — тайбың дээш демиселге шиитпирлиг күш болуп турар силер! Серемчилелдиг болунар, кижи төрелгеннинг дайзыннары — дайынның империалистиг кыпсыкчыларын сойгаңаар! Чепсегленишкинни бүгүнүнүн болгаш бүрүн дужүрери дээш демиселжинер!» СЭКП ТК-ның бо кыйгырыы чыскаалганнарның байырлалдыг колонналарының кырынга хөй удаа катаптап турган. А ооң чанында герман тайбың керээзин дүрген чарарынче болгаш Барыын Берлинни хостуг хоорай болдурарынче угланган кыйгырыглар.

Кызыл шөлге чалгыр турганы социалистиг чурттарның туктарының найыралчы чаңгыс аай чоруунга канчап чоргаарланмас боор. Ол хүн социалистиг лагерьның чурттарының улустары бот-боттарынга сагыш салыышкынны онзазы-биле билип турар. Байырлалдың бо хүнүнде совет кижилер бодунуң акы-дүнмаларынга — социалистиг чурттарның ажылчы чоннарынга изиг байырны дамчыдып турар.

Колониализмниң илчирбезин үзе шапкан болгаш хосталга дээш демисежип турар улустарга чалбыыштыг байыр бөгүн бистин чуртувустун чүрээнден барып турар. Чаа амыдыралды тургузуп турар Кубаның маадырлыг улузунга совет кижилер изиг байырын чедирип турар.

Чыскаал төнчүзүнге чоокшулап орда, Мавзолейниң индиринге куба пионерлер үнүп келген. Н. С. Хрущев уругларны ада ёзу-биле уткуп алган. Москвачылар оларны чаңгыс аай хевирниң бөрттеринден таныр каан. Ол хүн аныяк кубачылар дыка хөй чылыг сөстерни болгаш найыралчы байыр чедириишкиннерин алганнар.

Бүгү улустуң байырлалының шинчизи өндүр чаагай болгаш тиилелгелиг болган. Муң-муң транспарантылар, туктар, чечектер, муң-муң үүректер партияның, улустуң чангыс эвиниң дириг боттаныышкыны болур.

«Чер кырынга улустарның Тайбыңын, Күш-ажылын, Хосталгазын, Дең эргезин, Акы-дүнмалышкы чоруун болгаш Аас-кежиин бадыткап турар коммунизм делгерезин! «Чыскаалчыларның кожа чоруп орган колонналарының бирээзинин кырынга ол кыйгырыг-биле чергелештирилгеен маадыр — ажылчынның чуруу чораан. «Бистиң эчис сорулгавыс билдингир, сорулгалар тодараттынган. Ажыл-херекче эштер! Коммунизмнин чаа-чаа тиилелгелери дээш!» деп чугаалаан партияның кыйгырыынга харыы кылдыр ол ажылчын тускай хевин кедип, ийи билээн сывыртынып алган—ооң бүгү овур-хевири ол.

(СЭТА).

Тыванын ажылчы чоннары байырлап тур

СЭКП обкомунуң болгаш облкүүскомнуң бажынының баарында индирде.

Кызыл туктарны, лозуңнарны, плакаттарны тутқулаан ажылчы чоннар кудумчуларга ооң-моон чыглып кээп, байырлалдың хөглүг ырларын ырлажып эгелээннер. Кайдаа — албан организация, бүдүрүлге черлериниң бажыннарында, кудумчуларда кызыл туктар кинскип, Улуг октябрьның 44 чыл оюнга СЭКП ТК-ның Кыйгырыглары чер кырында эң дээре болгаш кайгамчыктыг нинтилел — коммунизмниң тиилелгезинче бисти хей аът киирип, сагыш-сеткилди хайныктырып, кыйгырып тургулаан. Аныяк Тыва республиканың найысылалы—Кызыл хоорайның ажылчы чоннары Октябрьның чаңчыл болган байырлалының чыскаалын ынчаар уткуп алганнар.

Байырлалдыг чыскаалды школаларның болгаш өске-даа өөредилге черлериниң колонналары эгелээн. Үлетпүр бүдүрүлгелериниң коллективтериниң мурнунга чоруп, чыскаалды баштаар эргени Кызылдың бус-турбиналыг электростанциязы чаалап алган. Чүге дээрге ук коллектив бо чылдың үшкү кварталында хоорайның үлетпүр бүдүрүлгелериниң чарыжынга тиилежи болгаш шилчиир Кызыл тукту чаалап алган. Электроэнергияны ажылдадып кылыр, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер дээш коллективтин инженер-техниктиг ажылдакчылары болгаш ажылчыннары кызымаккай ажылдааннар. Коммунизм тургузукчуларының съездизи — СЭКП-ниң XXII съездизин электрижилер базала күш-ажылга бедик көргүзүглерлиг үткүп алгаш Төрээн чуртка рапорттааннар.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер, ажылга быжыг организастыг чорукту чедип алыр талазы-биле Кызылдың дааранылга комбинады эки түннелдерни чедип ап турар. Бо коллектив байырлалдыг чыскаалдарның үезинде хоорайның үлетпүр, бүдүрүлге, транспорт болгаш тудуг организацияларының мурнунга чоруур эргени чаңгыс эвес удаа чаалап ап келген. Дааранылчылар А. Грудинина, Ө. Сендажы, А. Магаракова, Е. Сенокосова, бригадир Л. Монастыршина болгаш ооң-даа өскелер октябрьда ажыл нормазын чүс ажыг хуу күүсеткеннер.

Дааранылчылар-биле кады облпотребсоюзтуң автотранспорт конторазының чолаачылары, механиктери, токарьлары чоруп олурган. Бо коллективтиң күш-ажылчы көргүзүглери улуг: республиканың районнарынче чүүк сөөртүлгезиниң ай, квартал планнарын чедишкиннинг күүседип, продукцияның ботүнезин чиигедип, ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидип турар. Онаашкан ажыл-херээнге ынакшылдыг, аңа мергежилдиг чолаачылар мында хөй. Олар кадыр-берт тайга, сыннарны ажылдыр Тожуга чедир кышкы үеде машина оруун ажыдып алгаш, ук районнун төвүнге чедир бараан сөөртүп чедирип турарлар. Ам удаас транспортчу чолаачылар Тожуже хаптарынга беленнер.

Улуг Октябрьны, Төрээн чуртту, алдарлыг ленинчи Коммунистиг партияны болгаш ооң төөгүлүг XXII съездизин алгаш мактаан, алдаржыткан ура кыйтылар Ленин кудумчузу-биле чаңгыланып-ла турган. Бүгү совет улус-биле бир дөмей, Тыванын ажылчы чоннары Тайбын, Күш-ажыл, Хосталга, Дең эрге-шөлээ, Акы-дүнмалышкы ёзу, Аас--кежик деп сөстерни адап, бистиң чуртка коммунизмни тургузар дээш бүгү улустуң демиселинге кажан кезээде беленин илергейлеп турганнар.

* * *

АЯНГАТЫ. «Шекпээр» совхозтуң Аянгаты салбырының коллективи Октябрьның байырлалын ажылышчы чедишкиннинг уткаан. Кышка белеткелин организастыг дооскан, малчыннар ам шупту кыштаг-ларында. Сөөлгү хүннерге чедир 800 ажыг тонна сигенни фермалар болгаш кыштаглар чанында сөөртүп чедиргеш, кажаалап быжыглаан.

Келир чылдың дүжүүнге белеткээн тараа культураларының 650 тонна үрезинин баштайгы арыглаашкынын дооскан. Ооң үнүштүг шынарын бедидер сорулга-биле ам ийиги арыглаашкынын организастап турар. Часкы хову ажылынга өске-даа белеткелдерни салбыр ажылгааштан чорудуп өгелей берген.

Көрүштүг шиметтинген делгем клувунга коллективтиң ажыл-ишчилери чыглып келген. Улуг Октябрьның байырлалын уткаан хуралынга коллектив чедишкиннерин түүневишаан, СЭКП-ниң XXII съездизинин төөгүлүг шиитпирлерин боттандырарынга күш-ажылчы улам сорук киришкинни илередип турган. Хурал соонда солун концерт, массалыг оюннар болган.

* * *

ХАНДАГАЙТЫ. Аас-Кежиктин болгаш өөрүшкүнүн байырлалы — Октябрьның социалистиг революциязының 44 чыл оюн Өвүр районунуң ажылчы чоннары бүгү чуртаазы ышкаш улуг сорук киришкинниг демдеглеп эрткен. Улуг Октябрьга алдаржыткан социалистиг чарышка шуглуп үнген мурнакчы коллективтерниң болгаш сураглыг кижилерниң аттары уткулганын байырлыг хуралдарында илереп турган.

«Коммунизмче орук» колхозтун Ак-Кежиг, «Кызыл тук» колхозтуң Хорумнуг-Ой фермалары сүт бүдүрер болгаш ону күүрүнеге садар талазыбиле алган хүлээлгелерин хуусаа бетинде ажыр күүсеткен. Сарыг-Алаак фермазының эш Тавыскыноол чурт инекториниң бирээзинденне 1144 кг сүттү, Хорумнуг-Ой фермазының эш Үдүүне—1132 кг сүттү сагган.

Монгуш Хепей Баировна бо чылын төрээн 388 хоюндан 420 хураганны менди доруктурбушаан, тыва хойларының бирээзинден-не 1500 грамм дуктуг кыргып алган. Кызылуруг, Хайлың-оол, Дадар, Маннмыдай ышкаш мурнакчы малчыннар хөй.

Районнуң Культура бажынынга болган уткулганың байырлыг хуралы солун эрткен. Эмнелге коллективинин Октябрьга турасказаткан концерти аная чыылганнарны кончуг сонуургаткан. Массалыг оюн улам-на чаазы-биле улажып турган.

Чурукта: Кызыл хоорайның ажылчы чоннары Улуг Октябрьның социалистиг революциязының 44 чыл оюнун демонстрациязында.

Фото С. Феоктистов биле В. Лутковтуу.

СЭТА-НЫҢ МЕДЕГЛЕЛИ

АКШ-тың президентизи Д. Кеннеди ядролуг чепсекти шенәәринин талазы-биле АКШ-тың чазаанын туружунун дугайында чоокта чаа медеглел кылган.

Ооң-биле холбаштыр СЭТА дараазында түүлдерни медегләәрин төләәлеттирген:

АКШ-тың президентизиниң чугаазы ядролуг әңдере чепсегленишкинни соксадыры дәәш шыны-биле ораладжып турар кижилериниң түткүлдеринге дүүшпейн турар. НАТО күрүнелериниң талазындан шериг белеткелдерин улуу-биле өстүрген турда, Совет Эвилели ядролуг чазылдырыышкыннарны аргажоктун кырындан чорудар апарган чоруқ-биле холбаштыр барыын талакы күрүнелериниң хүн бүрү чорудуп турар калчаалыг пропагандазындан ооң чазаанын утказы барык-ла ылгалбас болган.

Кичәәнгейни ам өске түүл хандыдып турар. Ядролуг чепсектің шенелдезин агаарга катап чорударынга АКШ белеткеним турар деп чугаалар мурнунда каксы дыңналып турган болза, ам ону президент бодду бүгүдеге дыңналдыр чарлапкан.

АКШ ядролуг чепсектің шенелдезин агаарга катап чорударынга калчаалыг белеткеним турар чоруктун дугайы үре-түннел чок Женева чугаалажыышкыннарының көжегезинин әртынга ийи ай бурунгаар чамдык кижилерге ыракта чедир билдинмейн турган. Ол дугайында ам кандыг-даа чигзинигни чок кылдыр АКШ-тың чазаа болу илереткен. Д. Кеннединиң медеглелин ёзугаар алырга, АКШ-тың ам чорудун турары ядролуг чепсектің чер алаанда шенелдезинге АКШ-тың чазаа чугула деп көргени билек-ле чорудар ужурлуг ядролуг чепсектің агаарга шенелдезин немен турардыр.

Совет Эвилелинде ядролуг шенелделер дугайты шуугаазынныг пропаганданың кампаниязын калчаалыы-биле өскүдүп үргүлүүлевишаан, АКШ-тың чазаа ындыг байдалдарда түүн кордап турарыл? деп айтырыг үнүп турар.

Делегейниң ийиги дайынының кандыг болуп доостуру шагда-ла билдинген— гитлержи Германия аштырган, Япония болза дужүп бәәриниң кырынга турган өйде, америк бомбардировщиктер бирги атомнуг бомбалар октаан турган, 1945 чылдың дешилгелиг кижи төрелгетенге бужар-бак хүннерин делегей уттупкан боор деп Вашингтонну ынчаар бодап турары магат чок әвес бе? Чок. АКШ болза түгле ядролуг шенелдени эн-не баштай чоруткан әвес, харын шериг талазы-биле кандыг-даа чугула чылдагаан чок черге Хиросиманы болгаш Нагасакини бомбалаан, ол чепсек-биле дириг кижилерни: кырганнарны, хереәженнерни болгаш уругларны массалыы-биле өлүрүп кырган ол араатанзыг өлүрүкчү чоруқ улустарның киленнәән сеткил-бодалынга кажандаа артар. Ол бак хөделишкиннерге бируу шавыышкынны бөгүн АКШ-тың политиказын башкарып турарларның медеглелдериндан диләәри хей болур ийик.

Азы бир болза Совет Эвилелинге бодаарга ядролуг шенелделарни АКШ дыка хөй катап чоруткан ол фактыны сандан казып кааптын болур деп, Вашингтонну ынчаар бодап турары магат чок әвес бе?

Ынчаарга АКШ-ты, Англияны болгаш Францияны катай алырга безин—олар-биле байдалды деннештареринин база Совет Эвилелинин чоруткан ядролуг шенелдеринин саны-биле НАТО-нун шериг блогуның чуртларының чоруткан шенелдеринин санының аразында карышкак чоруқту болдурбазының бүгү барымдаалары болгаш мораль талазы-биле әрге Совет Эвилелинге хандыртынган турда-ла — ССРЭ ындыг шенелдерни АКШ-ка бодаарга әвәәшти чоруткан чангыс ол түүлү айтырга-ла четчир.

НАТО күрүнелериниң талазындан чепсекти арныы турар чоруққа харыы кылдыр өске тала болунун айыыл чок чоруун быжыглаарынга бар бүгү әргаларын ажыглавайн манап турар болза ол дәәрге боттуг түүлүн мурнунга медерелди мырынай ышкынган чоруқ апаар.

Ядролуг шенелделер чорудары ышкаш ындыг базымче бодунун чоруурун мырынай әргежок чугула негелде ону албадап киргенин Совет чазак хөй улаа тайылбырлап келген. Бир әвес НАТО чурттары чепсегленишкинин калчаалыы-биле улгаттырбаан, шериг акшаландырыышкының болгаш армияларының санын көвүдетпәән, оларның чепсектиг күштерин социалистиг күрүнелериниң кызыгаарларының чоогунче октаваан, Берлинче боозунуң чамдыктарын ажытпаан база бир әвес әртем болгаш техниктиг түннелдери НАТО-нун ниити кочалынга кирип турар Францияның ядролуг чазылдырыышкыннарын уламчылаваан турган болза, Совет Эвилелинге ядролуг чепсектин шенелдезин катап чорударынга әргежок чугула болурунун чылдагааны өскүвес турган ийик.

Америк шериг баазаларының турар черлериниң дәәрбәән айыткан чуруқту—Совет Эвилелинге болгаш ооң-биле найыралдыг чурттарга удур угланган агрессияның ол тепкиштерин көрүп көөрге-ле болунун чуртунун шериг күчү-шыдалын быжыглаар соруга-биле Совет чазактың ап чоруткан хемчегленинин бүрүн барымдаалыы болгаш әргежок чугула болганы мырынай тодаргай болуп база билдинип турар. Совет Эвилели Германия-биле тайбын кереәзин чарар деп турар чоруққа харыы кылдыр НАТО күрүнелери күш-биле халдаашкын кылыр дәәш шуут кыжаныш турда Совет Эвилели болун камгаланыр хемчегленни албас бе, ынчаш? Чок, Совет Эвилели ынчаар аная туруп шыдавас. Бир әвес Совет чазак ол хемчегни албаан болза чер кырынга тайбынны катап доктаадыры дәәш аар когаралга таварышкан совет улуседа, совет улус-биле хол-холундан туттунчун алгаш, ниити дайынга улур тулчуп турган өске чурттарның улустары-даа ол дугайын өршәәвес турган ийик.

Амгы үеде НАТО-га үнүн кадып турар чамдык күрүнелериниң амдажыткаңы-биле бистің чуртувуска агрессорнун 1941 чылда оор-ёзу-биле канчаар халдап келгенин совет улус утпаан. Гитлержи халдаашкынның үржуктары бистин улузувустун угаан-бодалында хеәәр арткан. Делегейниң ийиги дайынының кичәәндириглериниң бирәәзи болза агрессорнун күжүн чогуур үезинде, шинтпирлиг чыыра тударында болуп турган. Бодунун Төрәән чуртунун хостуг болгаш хамаарышпас чоруун совет улустун камгалап шыдаарын күжүн дөгәән агрессор кым-даа бол билип алзын.

Ынчаарга Совет чазактың хөй катап медеглеп келгени ышкаш бир әвес өске талалар ядролуг чепсекти узуткаарын чөпшәәрежир чүве болза, Совет Эвилели бистин кылганывыс эң-не чаа хевирлери-биле кады бүгү ядролуг чепсекти далай суунун эң-не ханы чериниче дужүрүп киирштеринге белен. Бир әвес АКШ-тың президентизи кижи төрелгетенниң чаагай байдалынын дугайында хайгааралын шыны-биле салып турар болза, чепсегленишкинни бүгү-ниити болгаш бүрүн дужүрер дугайында кереәге Совет чазактың баштынчызының холунун үжүү-биле кожа бодунун холунун үжүүн ол түге салбайн турарыл ынчаш?

Д. Кеннединиң медеглелинден ап көөрге, ядролуг чепсегленишкиннин талазы-биле тергиидәәшкинни чедип алыр дәән хоозун кордалы-биле АКШ ядролуг шенелде чазылдырыышкыннарны моон соңгаар-даа чорудар деп турар-дыр.

Ынчаарга ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелиниң даргазы Н. С. Хрущев-биле Венага ужуражып турган үеинде АКШ-тың президентизи Д. Кеннеди болза амгы үеде түгле күштерниң дензигүүрүнүн дугайында чугаалап болур деп хүлөөп көрген. Кижи төрелгетенни тамыже улам-на чоокшуладыр идип турары кижи бүрүзүнге билдингир аажок үргедекчи болгаш өлүмнүг чепсекти тургузары дәәш адаанажырын бодаан политикада өске кандыг утка турарыл деп айтырыш болур.

Американың Каттышкан Штаттары болгаш ооң эвилелчилери ядролуг шенелделерни уламчылап турда база ооң туржук, америк ядролуг шенелделерни агаарга катап чоруда берген турда, өске тала ол шериг белеткелдерин, хамыктың мурнунда ядролуг чепсекти сайзыраңгайжыдарының базымнарын анаа-ла хайгаарап туруп болбас, түге дизе бодунун айыыл чок чоруунун эрге-ажыктарын идегелдиг кылдыр хандырбайн туруп болбас дәәрзи база кымга тодаргай әвес деп. Ол байдалдарның ужурундан өске тала болза ядролуг чепсекти шенәәринин талазы-биле-даа бодунга чогуур түннелдерни аргажоктун бырындан кылыр ужурга тиваржыр апаар-дыр. Ындыг байдалда ядролуг әңдере чепсегленишкинни уламчылааны база ядролуг шенелделерни чорутканы дәәш бүгү харыысалганын АКШ-тың чазаанга онаажыры боду-ла билдингир-дир.

Ядролуг шенелделерни соксадыр дугайында айтырыгны шинтпирләәриниң аргазын әңдере чепсегленишкинден дилевейн, а өске түүлдан—чепсегленишкинни дужүреринің бүгү айтырыгларын хамыктың мурнунда улуг күрүнелериниң эң дүрген шинтпирләәр соруулгалыг угаан-сарыылдыг оруундан болгаш каттышкан күженишкиннериндан дилеп тывар ужурлуг дәәрзиниң уламна чаа херечилеллерин амыдырал илередип турар. Тайбынның салымчолу дәәш улустарның мурнунга харыысалгалыг күрүнелер ажылдакчылары түгле бир әвес чангыс маргылдаа чок түүлду, түл дизе: кижилериниң холдары-биле тургусканы, күрүнелериниң әргелеринде туруп турар, сүрүг шериг машиназын—ол-ла холдар үреп болгаш чок кылыы каап болур деп түүлду улуртулга болдурар болза кижи төрелгетенниң эктинде онаашкан ол чугула соруулга шинтпирлеттинген туруп болур деп түүлду Совет Эвилели үргүлүү барымдаалап келген болгаш барымдаалап-даа турар.

Совет чазак болза улустар аразының шыңгыы контролюн тургускаш чепсегленишкинни бүгү-ниити болгаш бүрүн дужүрер дугайында кереәни чарарының аргазы-биле әңдере чепсегленишкинни соксадыр кереәлиңер деп, кыйырган бодунун саналдарын АКШ-тың чазаанга, а ол ышкаш ядролуг чепсектиг өскедаа күрүнелериниң чазактарынга каш удаа чорудуп берген болгай. Совет чазактың ол кыйгырыы бүрүн күштүг болуп артын турар, ынчангаш ол болза бистин чуртувуска коммунистиг ниитилелди тургузарының өндүр улуг программазын бадылап үнүрген СЭКП-ниң төөгүлүг XXII съездизинин индиринден бүгү делегейге чаңгыланып турган.

Чепсегленишкинни бүгү-ниити болгаш бүрүн дужүрер дугайында, аңаа үндезиләәш, ядролуг чепсекти шенәәрин кезәәде соксадыр ужурлуг кереәге бөгүн-даа бол ат салырынга Совет Эвилелинің улуртукчу кижилериниң база катап беленин бадыткап турарын дыңнадырынга СЭТА төләәлеттирген. Президент Д. Кеннеди баштаан АКШ-тың чазаа ону кылырынга белен болуп турар маназар әргелиг.

«Барлык» совхозтун мурнакчы ажылчыны Сарыглар Маадыр комбайнер, тракторист, чолаачы деп тускай әртемнерни чедип алган. Дужүтажаалдазының үезинде ол ийи хүннүң нормалыг ажылын чангыс хүн дургузунда күүседип турган. Ол дәәштің Маадыр «Мурнакчы комбайнерге» деп вымпелди алган. Ам ол чолаачылап ажылдап турар. СЭКП-ниң XXII съездизинің материалдарын хаңзы-биле таныжып, СЭКП-ниң төөгүзүн өөренир болгумде ол ам өөренип турар.

Чуруқта: Сарыглар Маадыр съездиниң материалдарын номчуп таныжып олурары.

Фото С. Феоктистовтуу.

ПАРТИЯ ЧЫРЫДЫЫШКЫНЫНДА

Бай-Тайга районда партия чырыдыышкынының четчеләәшкини доозулган. Эрткен өөредилге чылында районга шупту 36 бөлгүмнерге болгаш семинарларга 531 кижи хаара гуттунган турган болза, ам бо чылын шупту 40 бөлгүмнерни болгаш семинарларны тургускан. Аңаа 604 кижи өөренир. Партия чырыдыышкынының четкизинде партия кежигүү әвестерни хөйү-биле хаара туткан.

Эрткен өөредилге чылында семинарларның саны әвәәш туруп турган болза, ам бо чылын дыңнакчыларның билиин барымдаалап тургаш семинарларның санын көвүдеткен. Политэкономияның 2 кезек, философияның 1 кезек черде база коммунистиг кижизидилге дугайында 5 кезек черде семинарларны тургускан.

Кәдәә ажыл-агыйның тодаргай экономиказын өөренирингe дыңнакчыларның сонуургалы дыка бедәән. Чижәә, Тәәли ортумак школазының башкылар коллективи чаа өөредилге чылында кәдәә ажыл-агыйның экономиказын өөренир бөлгүмү тургускан, аңаа башкылаар шыырак билиглиг пропагандист бәәрин күүзәә, башкыларның диләән ёзугаар кәдәә ажыл-агый талазы-биле дәәди әртемниг райкүүскомнун даргазының оралакчызы әш Гаражаны СЭКП райкому пропагандистке томуйлаан.

Партия чырыдыышкынының четчеләәшкинин «Малчын» колхозта партия комитеди (партком секретары О. Очур-оол), «Кара-Хөл» колхозта партия әге организациязы (секретары О. Амырбит) өөн чоруткан. Эрткен өөредилге чылынга деннеп кәәрге, бөлгүмнерниң, семинарларның база дыңнакчыларның саны көвүдәән.

Бо өөредилге чылында СЭКП райкому СЭКП ТК-ның 1961 чылдың май 5-те үндүрген доктаалын улуртулга болдургаш, пропагандистер кадрларны шилип алырынче кол киирчәәнгейни салган. Районда тургусканн 40 бөлгүмнериниң болгаш семинарларының пропагандистериниң 18-зи ортумак әртемниг, 16-зы доосталаан дәәди әртемниг, 6-зы дәәди әртемниг. 13 кижи бир дугаар-ла пропагандистеп ажылдаар болган. Ооң өске артканнары 1 чылдан өө пропагандист стажтыг болуп турар.

Октябрь 6—7 хүннеринде пропагандистерниң болгаш партия әге организацияларының секретарларының семинарын СЭКП райкому әртирген. Семинарга райком секретарлары болгаш районнун өске-даа эң шыырак пропагандистери СЭКП-нин Программазының болгаш Уставының төлевилелериниң дугайында лекцияларны областың болгаш районнун амыдыралы-биле база амтыгениң байдалы-биле холбаштырып турган номчаанар.

Районда партия чырыдыышкынының бөлгүмнериниң болгаш семинарларының өөренир хүннерин болгаш расписаниезин СЭКП райкомунун бюрозунга бадылаан. Баштайгы кичәәлер расписание ёзугаар әртилеән.

Пропагандистериниң кол даянышчери—политчырыдыышкын кабинетинин аайы-биле тургускан чөвүлелдерни партия чырыдыышкынында туруп турар бөлгүмнериниң болгаш семинарларның тус-тус хевирлериниң аайы-биле тургускан чөвүлелдерни СЭКП райкомунун бюрозу бадылаан.

Кичәәлдерни организастыг чорудары-биле партия чырыдыышкынында пропагандистер амыдыраалтан әгелеп тус-тус темаларга белеткелди әгеләән.

К. ООРЖАК,
СЭКП Бай-Тайга райкомунун пропаганда болгаш агитация килдизинин әргелекчизи.

Семинарга

СЭКП Барыын-Хемчик райкомунун организастааны ийи хүннүң семинарынга партия өөредилгезинин янзы-бүрү хевирлериниң пропагандистериндан 28 кижи олуржуп әткен. Семинарга болган лекцияларның кол темазы СЭКП-ниң чаа Программазы болгаш Уставы болуп турган.

«СЭКП-ниң XXII съездизинге район чүүү-биле ужуражып турарыл» деп, партия райкомунун бирги секретары әш Алдын-оолдун номчаан лекциязы дыңнакчыларның кичәәнгейнин хаара туткан. Ол ышкаш «СЭКП-ниң Уставы — партийжи амыдыралдың кол хоойлузу» — деп темага лекция солун болган.

Мооң-биле кады пропагандиске үр чыл ажылдаан чамдык әштерниң дужулга солчуушкуну база болган.

О. МАНЗЫРЫКЧЫ.

Кооператорларның беләә

Бай-Тайга районнун садыг ажылдакчылары Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 44 чыл оюнун байырлалынга күш-ажылчы белектиг ужурашкан: бараан саарылгазының планын 105,9 хуу күүсеткен азы пландан ажыр 59 мун рубльдің бараннарын чонга саткан.

Райпонун шугумунда 15 садыг четкилериндан 9 магазин планныг онаалдазын ажыр күүсеткен.

Райпонун белеткелдер конторазы чондан кәдәә ажыл-агый продуктулары садып алырын база багай әвес организастаан. Чижәә, дүк садыг алырын—104 хуу, чел болгаш кудурук хылын—128 хуу, улуг алгы-кешти—115 хуу күүсеткен.

М. БАДЫДҮҮ.

Улам эки культурлуг амыдырал дәәш

Чөөн-Хемчик районнун хереәжен чону СЭКП-ниң XXII съездизинге төлептиг ужурашкан болгаш районнун улус ажыл-агыйының янзы-бүрү адырларынга идепкейлиг киржип, боттарының үлүг-хуузун киирип турарлар.

Колхозчуларның болгаш совхозтарның ажылчыннарының культурлуг амыдырал-чуртталгазының деңнелин бедидер талазы-биле чамдык ажыддар Чөөн-Хемчик районда кылдынган. Чижәә, «Чыраа-Бажы» совхозтун Чыраа-Бажы суурда хереәженнер чөвүлелиниң даргазы әш Борбак, ылаңгыя суур чаагайжылгазында хереәженнерни калбазаа-биле киириштирип, СЭКП өбкомунун V пленумунун шиитпирлерин багай әвес күүседип турар. Партком секретары әш Хунажык хереәженнер чөвүлелиниң ажылынга багай әвес дузалажып турар.

Хайыракан суурда хереәженнер чөвүлелиниң даргазы әш Бады-Доржу Сотпаевна Сат бодунга онаашкан хөй-ниитиниң ажылын эки күүседип, колхозтун хереәженнери өлүүн ажыддарны чоруткан. Ооң түннелинде хереәжен чоннун бажыңнарында культурлуг байдал өлүүн бедәән. Чижәә, Сат Ичиндей Шыырановна, Сат Мандырай Доржуевна, Карасал Сенди-Сюрюн Ламбаевна, Сат Мижитпей Балчынмаа олар болгаш өске-даа чамдык хереәжен әштер бажыннарын арыг-силиг тургузун, колхоз бүдүрүлгезинге киржип, өскелерге үлегер-чижектиг чурттап турарлар.

9 ургуларның иези әш Мандырай боду колхоз бүдүрүлгезинде ажылдавышаан, 5 ургуну школада өөредип турар. Ооң бажыңы әргежок чугула бүгү-ле херекселлер-биле хандыртынып дериттинген. Әш Карасал Сенди-Сюрюн 6 ургуну өстүрбүшаан, бажың-балгадын арыгшевер байдалда тургузун, колхоз бүдүрүлгезинде багай әвес ажыддап турар. Хайыракан суурнун хереәженнериниң хей кезии ногаларны олуруткан, ооң эки дужүүтү алган болгаш боттарының бажыңнарының чаныы ногаанчыткан турган.

СЭКП-ниң Тыва өбкомунун V пленумунун шиитпирлерин «Сүт-Хөл» совхозтун № 4 фермазында хереәжен ажылчыннар багай әвес боттандырып турар. Ында хереәженнер чөвүлелиниң даргазы әш Хирбей-оол, ол-ла совхозтун № 2 фермазында әш Мария Топуй-оол-биле кады хереәжен чоннун ортузунга организакчы ажыддарны чорудуп турар. Чижәә, «Хепти канчаар шын кедерил?», «Бажың иштин канчаар дериирил?» — деп темалыг кежәәлерни эрттирген. Ол кежәәлериниң түннелинде, хереәженнер чамдык билиглерни ап, херек кырында амыдыралга ажыглап турар апарган.

Колхозчуларның болгаш совхозтарның ажылчыннарының культурлуг амыдыралының деңнелинин бедәәнин 1962 чылдың чагылгазында бо чылдың октябрь 18-ке чедир районда 2587 өг-бүлелер янзы-бүрү солуннарны, журналдарны чагыдып алганы тодаргай көргүзүп турар.

Ооң-биле чергелештир районда ажыдан турар хереәженнер чөвүлелдериниң ажылын канчаар удуртуп, партия өбкомунун V пленумунун шиитпирлерин амыдыралга боттандырарынга хереәжен чонну кайы хире киириштирип турар дугайында СЭКП райкому партия организациларының секретарларының илеткелдерин ап, эки шиитпирлерни үндүрүп алза-даа, оларның күүселдезин хандырып шыдавайн турар.

СЭКП-ниң Тыва өбкомунун V пленумунун шиитпирлериниң негелделерин бүрүну-биле күүседип, чуртталга бажыңы бүрүзү крышалыг, кудуктуг, арыгланыр бажыңныг, хериниг, огородтуг, кладовкалыг, чуунду төгер онгарлыг болур чоруқту чедип алган колхоз, совхоз районда ам-даа чок бооп турар. Бо улуг ажыл-херекке колхозтар баштаар черлериниң практиктиг дузазы ам-даа кошкак. Колхозчу болгаш совхоз ажылчыннары хереәжен чоннун амыдырал-чуртталгазын эки-биле, хамыктың мурнунда оларны колхоз, совхоз бүдүрүлгезинге киириштирери, ажыддаарынга таарымчалыг байдалды тургузары болур. Ындыг турбуже Чөөн-Хемчик районда мынчага чедир үргүлчүнүн ургулар сады түгле 4, үргүлчүнүн ялилери база түгле 4 болуп турары база 8 ялилер сезоннуг ажыдан турары кончуг четпес. Ынчаарга районда күш-ажыл кылын шыдаар 5186 хереәженнерниң ургулар албан черлеринге негелдезин ол канчап-даа хандырып шыдавайн турар.

Партия әге организациялары ол четпес чоруқту келир чылын катаптавас дәәш боттуг хемчеглер алыры ам нететтинип турар.

А. САЛЧАК,
СЭКП-ниң Чөөн-Хемчик райкомунун хереәженнер ортузунга ажыл-чорудар килдизинин әргелекчизи.

Сиген аралаштырар тарылга ээлчештирилгезинің орнунга чер ажылын күштүг хөгжүдер

Кәдәә ажыл-агый бүдүрүлгезин улам ыңай кедүрериниң кол шугумун болгаш әртемниң ролюн СЭКП-ниң Программазы билдингир болгаш тодазы-биле айыткан.

«Кәдәә ажыл-агыйны кедүрериниң болгаш кәдәә ажыл-агый продукциязына чурттун өзүп турар хереглелерин хандырарының аргазы—бүгү талалыг механизастаашкын болгаш чайгылыш чок интенсификация: әртемге болгаш мурнакчы дуржулгага үндезиләәш, бүгү-ле колхозтарга болгаш совхозтарга чер база мал ажылының бедик культуразын чедип алыры, бүгү культураларның дужүттүүн дыка бедидери болгаш күш-ажылдың база хөренгилериниң чарыгдалын бүгү хемчег-биле камнап тургаш, гектар бүрүзүндеи продукция бүдүрерин көвүдедири болур»—деп, ол документиде чугаалап турар.

Чер ажылын күштелдирери черни бодамчалыг ажыглаары-биле үзүлбес сырый харылзаалыы боду-ла билдингир болгай. Ынчаарга ажылагыйжы әвес фактылар, харын-даа чамдыкта мырынай төтчеглөөлкин шак мында эмге хаажок болуп турарын билип турар бис.

Винница областың Бершадский районнун бир мурнакчы артелиниң колхозчуларынга чоруткан бодунун чагаазынга черни ажыл-агыйжы әвес ажыглааны дәәш «Семеновское» совхозтун болгаш Москва областың область организацияларының удуртукчуларын әш Н. С. Хрущев шыңгыы шүүгүмчүлөөн. Ол чөптүг шүүгүмчүлелден шупту кижилер, ооң иштинде ленинградчылар база шыңгыы түннелдерни кылыр херек.

Тарылга шөлүнүң Ленинград областа туруп турар структуразы чер ажылын күштелдиреринің сорулгаларынга мырынай дүүшпейин турарын миннир херек. Чижәә, бо чылын мал чеми бедик продуктулуг культуралар (кукуруза, чигир свёклазы) биске тарылга шөлүнүң түгле 7,8 хуузун, ынчаарга хөй чылдыг болгаш чангыс чылдыг сигеннер 52,9 хуузун әәләән. Сигеннериниң дужүдү кончуг чавыс бооп турда тарылганың ындыг структуразы черни ажыглап турарында ажылагыйжы әвес чоруқтун дугайын айтып турары чугаажок-тур.

Күштүг кәдәә ажыл-агыйны хөгжүдеринге В. Р. Вильямстың сиген аралаштырар тарылга системазының теориязы улуг моондак болган. Ол теория болза хөрзүннүн сугга быжыг тургузуун катап тургузарынга кара чангыс, солуттунмас арга болза хөй чылдыг сигеннерни тарыыры болур, ынчаарга хөрзүннүн сугга быжыг тургузуу ооң бедик дужүттүг болурунун ең чугула байдалы болур дәәр түүлү барымдаалап турар. Совет болгаш даштыкы чурттарның әртемнериниң, ооң иштинде ССРЭ-ниң Әртемнер академиязының Хөрзүн институдунун, ССРЭ-ниң Әртемнер академиязының Микробиология институдунун, чемишчидилгениң болгаш агротехниканың Бүгү-әвилел институдунун, Кәдәә ажыл-агыйның Соңгу-Барының чүү әртем-шинчилел институдунун болгаш чурттун өске-даа әртем албан черлериниң ажылдакчыларының шинчилелдери, ол ышкаш мурнакчы практиканың дуржулгазы чер хөрзүнүнүн үнүштүг болурун ындыг арга-биле чедип ап болбазын бүзүреткен. Хөрзүннүн тургузуунун өзижиири болгаш ооң үнүш-дужүткүрүнүн бедиири түгле хөй чылдыг сигеннер бедик дужүттүг болганда-болуп болур. Ынчангаш хөй чылдыг сигеннерни оларның дужүттүү хамаан чокка шөлдүн бедик үнүш дужүттүг болурунун кара чангыс аргазы кылдыр көрүп болбас ужурлуг. Кәдәә ажыл-агый культураларының болгаш микроорганизмнерниң өзүп хөгжүүрүнге әргежок чугула байдалдар чангыс чылдыг сигеннерни тарыырга база тыптыр. Аңаа түгле хөрзүннү шын болбазырадып ажылдаары база четчир санныг органиктиг чемишчидилгелерни ховуларга төгери негеттинип турар. Огородтарга клевер болгаш тимофеевка тарывайн турар, ында андаргаш тараа чашпаан черлер база чок-ла болгай, ындыг-даа болза хөй хемчәәлдиг органиктиг чемишчидилгелерниң болгаш черни эки болбазырадып ажылдаанының ачызында чыл бүрүзүнде кончуг эки дужүттү ап турар-ла болгай.

Соңгу чүктүн чер ажылынга чугаажок улуг ужур-дузалыг азотту хөрзүнге мөөннәәринге хөй чылдыг бобы сигеннериниң ролюн кым-даа херек чок деп диттикпес. Ындыг-даа болза олар хөрзүннүн үнүш-дужүткүрүн бедиринге гектардан 35—40 центнер сиген дужүттүг болганда кандыг-бир боттуг салдарлыг болурун уттуп болбас. Соңгу-барының зонаның, чижәә, Ленинград областың байдалдарында үнүштеринің азот-биле аная чемненирин түгле клеверни тарыыры-биле әвес, харын өске дыка хөй арганарның дузазы-биле чедип ап болур. Хамыктың мурнунда органиктиг, органик-минералдыг болгаш азот-минералдыг чемишчидилгелерни төп, чогуур агротехниканы чорудуп, чангыс чылдыг тараа-бобы культураларын тарып тургаш чедип ап болур.

Чер ажылының ажыктыг системазының мурнунда турар сорулгаларны тодаргайлаар талазы-биле В. Р. Вильямстың алдагдалы онза улуг болуп турар. Ол сорулгалар болза хөрзүннүн үнүш-дужүткүр чоруун катап тургузары ол болур чүве деп Вильяме санап турган. Херек кырында В. Р. Вильямстың тодаргайлаашкынында кол чүве — күш-ажылды болгаш хөренгилерни әвәәш чарыгдап тургаш, шөлдүн единицазындан кәдәә ажыл-агый продуктуларын ең хөйү бүдүрерин чедип алыр деп, чер ажылының кол улус ажыл-агыйжы сорулга илереттинмейн турар. Ынчангаш, чер ажылының болгаш кәдәә ажылагыйның ниитизи-биле күштелишкининиң сорулгазы ында бодунун тодаргайлаашкынын албаан.

Хөй чылдыг сигеннериниң дугайында хөөреттинген бодалдарны барымдаалааш, сиген аралаштырар тарылга әәлчештирилгезинин системазында бүгү тарылга әәлчештирилгелериниң ындыг чоруқ чер ажылының кәдүрүүшкүнүнге ажыктыг бе, азы дузалаар бе дәәрзи хамаан чокка хөй чылдыг сигеннер тарыырын сүмелеп турган.

Шөлге сиген чажып тарыыр ажыл болгаш культурлуг шынаа ажылы улуг-улуг шөлдерге бедик продуктулуг культуралар тарыыры кол рольду ойнап турар күштүг чер ажылынга база хевәр артар. Ындыг-даа болза шөлге сиген тарыырының хемчәәлин хөй чылдыг сигеннериниң агротехника талазы-биле солуттунмазының принциптинге үндезилеп әвес, харын мал ажылының мал чемнеринге херек кырында хереглелинге дүүштүр доктаатка турар ужурлуг. Сигеннер тарыыр чоруқ сигеннернин түгле бедик дужүдүн ап турда ажыктыг болуру билдингир. Бүгү ажылды ындыг угланыышкынныг чорудар ужурлуг.

Черни ажыктыг ажыглаарының болгаш чер ажылының күштелишкининиң сорулгазын биче продуктулуг культураларны бедик продуктулуг культуралар-биле анаа-ла солуптар арга-биле шинтпирлеп болбас. Улус ажыл-агыйының ол улуг болгаш чугула сорулгазын шинтпирләәрде мурнакчы агротехниканың, комплексилиг механизацияның болгаш организастыг хемчеглерниң дузазы-биле бүгү кәдәә ажыл-агый культураларының доктаамал бедик болгаш экономика талазы-биле камналгалыг дужүттерин алырынга таарымчалыг байдалдарны тургузар херек. Кара хөрзүннүг әвес куржагның байдалдарында дужүттү бедидериниң бир кол аргазы болза хөрзүнүү чемишчидери, бирги әәлчегде мал өдәән, торфту болгаш өске-даа компастарны черге төгери болуп турар.

Чер ажылының сиген аралаштырар системазы биске чаңгыс он чылдарда турбаан. Ынчангаш, практиктерниң-даа, әртемденнериниң-даа аразында ооң талалакчыларының болгаш камгалакчыларының саны әвәәш әвес бар. **Ындыг-даа болза ол система кәдәә ажыл-агыйның амгы үеде күштелгенинге мырынай дүүшпейин турарын кара хөрзүннүг әвес куржагның Ленинград болгаш оон-даа өске областарының, колхозтарының болгаш совхозтарының практиказы көргүскен.**

Чоокта чаа партияның Ленинград обкомунун эрттирген чөвүлелхуралынга киришкен әртемденнер болгаш кәдәә ажыл-агыйның тускай әртемниглери ындыг түннелди кылганнар.

Әртем албан черлериниң, дужулга-көргүзүглүг ажыл-агыйларның әртемденнериниң болгаш кәдәә ажыл-агыйның тускай әртемниглериниң, колхозтарның болгаш совхозтарның бүгү ажыл-ишчиларының ең чугула сорулгазы — черни ажыктыг кылдыр ажыглаарын, тарылга шөлдериниң структуразын өзижидерин, бүгү талалыг механизацияны, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидерин, биче дужүттүг культураларны бедик дужүттүг культуралар-биле солуурун хандырып турар чер ажылының болгаш мал ажылының әртемге үндезилеттинген системазын чер-черниң байдалдарын барымдаалап нептередири болгаш ажыл-агый бүрүзүн специализастаары болур.

А. П. ДМИТРОЧЕНКО, кәдәә ажыл-агый әртемниериниң доктору, профессор; Н. Г. ЖОЖЕЛЬ, кәдәә ажыл-агый әртемниериниң доктору, профессор; А. И. КАСПИРОВ, кәдәә ажыл-агый әртемниериниң доктору, профессор; Н. Г. ХОРОШАЙЛО, кәдәә ажыл-агый әртемниериниң доктору, профессор; Н. А. САПОЖНИКОВ, кәдәә ажыл-агый әртемниериниң кандидаты; Н. В. КРЫЛОВ, кәдәә ажыл-агый әртемниериниң кандидаты; В. Н. КОНЮХОВ, кәдәә ажыл-агый әртемниериниң кандидаты; Д. А. ИВАНОВ, кәдәә ажыл-агый әртемниериниң кандидаты.

Ленинград.
«Советская Россия» солундан.

Улуг Октябрьның 44 чыл оюн даштыкыга байырлааны

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 44 чыл оюн делегейниң улустары бүгү кижи төрелгетенниң байырлалы кылдыр улуг өрүшкү-биле демдеглеп өрттиргенер.

Улуг Октябрьның 44 чыл оюн Ада-дунма совет улус-биле, бүгү делегейниң ажылчы чоннары-биле, үгү-ле дешилгелиг кижи төрелгеен-биле кады кыдат улус байырлаан.

44 чылдың дүргүзүнде делегейге болган кайгамчык улуг өскерлиишкиннер марксизм-ленинизмниң тиилеттарбес күүнү, социалистиг түрүзүгүнүң деңнөөр чүве чок артык күштүү болган өндүр улуг амыралчы чоруун долузу-биле көрүскен деп «Женьминь Жибао» солун бижин турар.

Коммунизмниң түргүзүүшкүнүн калбартырының херээнге совет улустуң чедип алганы алдарлыг чедиишкиннери болза социалистиг лагерьниң күштерин калбаа-биле быжыглаан, бүгү делегейге тайбың дөш, национал-хосталга дөш, демократия болган социализм дөш демиселге бүгү делегейниң улустарын хей-аът киргген.

Кыдат улус биле совет улустуң аразында чаңчыл болган ханы найырал гуруп турар деп үк солун оон ынай бижин турар. Империализмге улур база кижи төрелгетенни хосгаары дөш демиселге Кыдаттың болган Совет Эвилелиниң улустары болза, бергелери ажыл өртип турар болган бот-боттарына демниг дузаламчыны көргүзүп турар өң-не чоок соратниктер болур. Кыдаттың болган Совет Эвилелиниң улустарының найыралы база сырый каттышкан чоруун кандыг-даа күштер үзүп шыдавас. Ол найырал болган сырый каттышкан чорук—мөңге болган бүзүлбас деп «Женьминь Жибао» түңнелинде бижин турар.

Төөгүлүг байырлалдың бүдүүзүнде Улуг Октябрьның 44 чыл оюнга алдар болдурган найысылалдың хей-ниитизиниң байырлыг хуралы Пекинге болган. Ноябрь 7-де байырлыг хуралдар Харбинге, Шанхайга, Гуанчжоуга, Чунцинге болган чурттүң өске-даа улуг-улуг хоорайларына болган. Хуралдарга чүве чугаалаан ораторлар Октябрь революциязының төөгүлүг ужур-дузазын онзалап демдеглээннер. Коммунизм түргүзүүшкүнүн калбартырының херээнге база бүгү делегейге тайбыңны камгалаарына чедип алган чайыннанчак чедиишкиннери дөш олар совет улуска акы-дунманың изиг байырын чедирип турганнар.

Октябрь революциязының 44 чыл оюнга алдар болдурган кежөөлерни болган фото-делгелгелери республиканың хей-хей хоорайларына сөөлгү хүннерде организастаан болган совет кинофильмнерни үндүргүлөөн.

* * *

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 44 чыл оюнга алдар болдурган чыскаалга киржирибиле Софияның он-он муң чурттакчылары ноябрь 7-де кудумчуларже үнгеннер. Георгий Димитровтуң мавзолейинің индиринде Тодор Живков, Димитр Ганев, Антон Югов база Болгарияның Коммунистиг партиязының болган Болгарияның чазаанның өске-даа улуртукчулары турганнар.

Чыскаалганнарның колонналарының кырында — кызыл туктар, тайбың түргүзүүчү күш-ажылга болгар улустуң чедиишкиннериниң дугайын чугаалап турар транспарантылар, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязын, совет улустуң алдаржыдып турар СЭКП-ниң XXII съездизиниң кайгамчык өндүр улуун онзалап демдеглеп турар транспарантылар бар. Чыскаалганнар Ленинни, Болгарияның болган Совет Эвилелиниң партия болган күрүне улуртукчуларының портреттерин тулуп алган чоруп турганнар.

Болгарияның бүгү-ле округтар төптеринге болган өске-даа улуг-улуг хоорайларында чыскаалдар база болган.

* * *

Акы-дунма моол улус Улуг Октябрьның 44 чыл оюн тайбың болган социализм дөш демиселдің лозунгунуң адаа-биле демдеглөөн. МАР-ның бүгү-ле хоорайларына болган суурларына массалыг чыскаалдар болган улустуң селүүстөөшкиннери болгулаан.

Ноябрь 7-де Улан-Баторга Улустуң шериниң парады болган ажылчы чоннарның чыскаалы болган. Моолдың Араттың-революстуг партиязының ТК-зының секретары Ц. Дугэрсүрэннің изиг байыр чедирген чугаазы-биле байырлал ажыттынган. Оон соонда Улан-Батор гарнизонунуң кезээ байырлыг марш-биле найысылалдың төп шелүбиле эрткен. Он-он муң чыскаалганнар улусчу Моолдың амыдыралынга болган чугула болуушкуннарны көргүскен. Совет Эвилели болган бүгү-ле социалистиг чурттар-биле найыралдың болган кады ажылдажылганың хөгжүлдезин көргүскен транспарантыларны тудуп алган өртүп турганнар.

* * *

«Совет Эвилели-биле кады тайбың дөш, социализмнің болган коммунизмниң чаа-чаа тиилелгелери дөш» деп лозуннуң адаа-биле Улуг Октябрьның 44 чыл оюнга болган чехословак-совет найыралдың айының ажыттынарынга холбаштырган ажылчы чоннарының улуг митингизи ноябрь 7-де Прагага өрткен. ЧКП ТК-ның Бирги секретары, ЧССР-ниң Президентизи А. Новотныйга, Чазак даргазы В. Широкийге болган ЧССР-ниң өске-даа улуртукчу ажылдакчыларынга митингинің киржикчилери изин-биле байыр чедиргеннер.

ССРЭ-ниң ЧССР-де элчини М. В. Зимнин митингге чүве чугаалаан.

Чехословакиның улузунуң совет улуска чагаазын митингинің киржикчилери изин-биле хүлөөп алганнар.

* * *

Польшаның ажылчы чоннары Улуг Октябрьның 44 чыл оюн байырлалдыы-биле демдеглөөн. Алдарлыг байырлалга холбаштырган байырлыг хуралдар болган кежөөлер болгулаан. В. И. Ленин дугайында совет фильмнерни кинотеатрларга үндүрген. Совет авторларның шиилери театрларга үнүп турган.

Октябрьның 44 чыл оюн холбаштыр алган хүлөөлгелериниң күүселдезин бүдүүлгелериниң коллективтери түңнөөннер. Олар алдарлыг оюну пландан ажыр чүс-чүс миллион злотых продукцияны бүдүүп үндүгени-биле демдеглөөннер.

В. И. Ленинниң Варшавада музейи байырлалдың хүннеринде хей кижилиг болган.

Н. С. Хрущевтуң хүндүлүг хамаатты болуп турары Щецин хоорайның ажылчы чоннары байырлалды холбаштыр Совет чазактың баштыңынче байырлыг телеграмма чорутканнар.

* * *

ГДР-ниң ажылчы чоннары Улуг Октябрьның 44 чыл оюн совет улус-биле кады демдеглевишаан, фашизмге улур тулчуушкуннарга өлген совет дайынчыларга хүндүткелин илередип турарлар. Ноябрь 7-де Берлинге совет дайынчыларның хөөрүүнге чечектер салган. Трепт-парка совет дайынчыга турасказалдың чанынга ГДР-ниң демократтыг партияларының болган массалыг организацияларының төлөөлекчилери, Берлиннің бүдүүлгелериниң болган албан черлериниңден төлөөлекчилер чыылганнар. Чыылганнарның аразында ГСЧП ТК-ның Бирги секретары, ГДР-ниң Күрүне Чөвүлелиниң даргазы В. Ульбрихт, ГСЧП ТК-ның Политбюро кежигүннери болган республиканың өске-даа улуртукчу ажылдакчылары турганнар. Берлиннің Панк парыгында, Тиргартенде (Барыын Берлин) болган ГДР-ниң бүгү-ле округтарында совет дайынчыларга турасказалдарга база чечектер салгылаан.

* * *

Делегейде бирги социалистиг күрүненің төрүттүнгенінің 44 чыл оюн алдаржыдып турар кызыл болган национал кызыл чиңгир туктар-биле, лозуннар болган плакаттар-биле Венгрияның хоорайлары болган суурлары ноябрь 7-де шиметтинген турган.

Будапештиде Хосталга шелунге совет дайынчыларның турасказалынга чечектерниң байырлыг салыышкыны болган.

Ноябрь 7-де Венгрияның чурттакчылары Москвадан телевидение дамчыштыр көргүскен Кызыл шелге шериг парадын болган күш-культоржуларның парадын улуу-биле соонургаан көргеннер.

* * *

Октябрьның байырлалын чер бөмбүрзээнің бүгү-ле булуннарынга байырлалдыы-биле демдеглөөн.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 44 чыл оюнга алдар болдурган Гаванага болган байырлыг митингиге Кубаның ажылчы чоннарының конфедерациязының улустар аразының айтырыглаарының талазы-биле секретары Альварес Де Ла Кампа чүве чугаалаан. Капиталистиг кулданыышкынның болган мөлчүлгенің дарлалын кижи төрелгетенниң төөгүзүнде бир дугаарында ап октаан совет чурттуң алдарлыг ажылчын ангызынга байыр чедирип тур бис деп ол чугаалаан. Ленинниң улуг партиязынга байыр чедирип тур бис, ол партияның улуртулгазы-биле совет улус хожудаңгай Россияны делегейде мурнакчы социалистиг чурт болдурган, ол партия чер-делегейниң бүгү ажылчы чоннарының өргеажының база бүгү-ле улустарның бот тускайланыр өргезин быжыыбиле болгаш чайгылыш чокка камгалап турар. Кубаның ажылчын аңгызы совет улустуң улуг чедиишкиннеринге, оон Ленинчи партиязының чаа Программазынга—коммунистиг ниитилелди тургузарының Программазынга чүректиг ханызындан байыр чедирип тура, ажылчыннарга болгаш тараачыннарга, интеллигенцияга болгаш бүгү совет улуска байыр чедирип, амыдыралдың бүгү-ле алырларынга шылгарангай чедиишкиннерни оларга күзел тур. Улуг Ленинниң херээ коммунизмче бар чыдар совет улустуң кайгамчык улуг чедиишкиннериндe бөгүн чурттап турар.

Төөгүлүг хүнге алдар болдурган массалыг митинг ноябрь 7-де Парижге болган. Францияның Коммунистиг партиязының чиңгине секретары Морис Торез митингини ажыткан. ФКП-ның чиңгине секретарының оралакчызы Вальдек Роше аңаа иletкел кылган. Митинг «Интернационалды» ырлашканы-биле доозулган.

Байырлалдың хей кижилиг хуралдары Австрияга, Индияга, Финляндияга, Голландияга, Кипрге болган өске-даа хей-хей чурттарга болган. Бүгү ажылчы чоннарның улуг байырлалын холбаштыр чер бөмбүрзээнің бөдүүн кижилери совет улуска байыр чедиргеннер.

Хей-хей даштыкы чурттарның найысылалдарында ССРЭ-ниң элчин черлериниге Улуг Октябрьның 44 чыл оюнга алдар болдурган хүлөөн алышкыннар болгулаан, аңаа ол чурттарның күрүне болгаш политиктиг көскү ажылдакчылары, хейниити төлөөлекчилери киришкеннер.

(СЭТА).

ДАШТЫКЫДА АЖЫЛЧЫН ШИМЧЭЭШКИНИ

Италия. Тудугларга озал-ондактыг болуушкуннарның соксавайн турарынга удур организастаан ажыл соксаткан тудугжу ажылчыннарның митингизи Римге болган.

Чурукта: ажыл соксатканнарның колонназы. Оларның тутканы плакаттарда. «Хүн бүрү-ле — тудугларга озал-ондактыг болуушкуннар», «Ажылдаар эрге дөөш— амыдыраар эрге дөөш», «Ак-сеткилдиг эвес бүгү-ле тудуг өөлерин тудуп хоругдаарын негеп тур бис» деп бижөөн.

Фото Публифотонуу.

ОКТАРГАЙ ДЕЛГЕМИН ШИНЧИЛЭЭР ДУГАЙЫНДА СОВЕТ ЭРТЕМДЕННЕРНИҢ ЧҮҮЛДЕРИ

Деңзи чок байдалга кижи кандыгыл

1961 чылда кижи төрелгетенниң амыдыралынга онза болуушкун демделеттинген — делегейден өң-не баштай кижи Черден хоорулдур ужуткаш, октаргайның дөөр делгемнеринче кылыйтып үнген. Совет космонавт-ужудукчулар Юрий Алексеевич Гагаринниң болгаш Герман Степанович Титовтуң ындыг ужудуушкуннары-биле чаа үе-чада — планеталар аразынга аян-чорук кылыының үе-чадазы ажыттынган.

Үргүлчүлелдиг үениң дургузунда деңзи чок байдалга чоруурга кижиниң организминге болур салдарны шинчилээриниң берге айтырыы космиктиг биологияның болгаш медицинаның мурнунга тургустунуп келген.

Бир эвес боттарыңарны Чер бодунуң төвүнче сорунзаландыр чыыра тыртып турар болганда ам силер деңзиңерни билип турар бис деп чугаалаар болзуңарза, ол шын эвестир. Черниң тыртты-ышкынынга бир-ле чүве шаптыктап турар болганда, чүгле оон үржүүндан аартаашкынны эскерип чоруур силер. Ындыг үүлдер дөөрге, сорунзалыг тыртты-ышкынга шаптыктап турар Черниң болунуң кыры ийикпе азы турар черинде байдалдар азы өрөөлдің болгаш вагоннуң шалалары-даа болуп чадавас-тыр.

Өске талазын алырга, аартаашкын деңзизинің куду угланган күжүнге реактивтиг самолеттуң шалазы удур салдарлыг болур чүве болза, бо таварылгада—Черниң кыры кандыг-даа роль ойнавас апаар. Ынчангаш бо таварылгада кывар камераның даштыкы картынга одалга газтарының (хейлерининң) базыышкыны удур идиишкинниг салдарын чедирер.

Черге хамаарышпайн чоруур реактивтиг корабль иштинге силерниң эскерип-ле каарыңар кандыг-даа аартаашкын деңзизи реактивтиг самолеттуң шимчидкчилериниң хөделиишкининден барык долузу-биле хамаарылгалыг болур. Оон үжүрүндан силерниң эскериң чоруурунар аартаашкын деңзизи шимчидкчиниң күжүнге пропорциональдыг (деңчергелиг) болур болгаш шимчидкчи-хөделиишкининиң күжүнүн эскерлиишкининден хамааржыр. Планеталар аразынга аян-чорукче үнүптер дөөр болза, шимчидкчиниң күжүн улгаттырар херек, а оон-биле кады деңзи база-ла аартаар апаар.

Ынчалза-даа корабль дораан-на Черден адырлыышкынны болдурар кылдыр дүргедөөр азы орбитага киреринге чедир дүргедөөр чүве болганда, ракетаның мотору доктаай бөөр чүве болза кабинага олурганнар шуптузу ол дораан-на аартаашкын деңзизиниң чиде бергенин эскерип каарлар. Айже ийикпе азы кандыг-бир өске планетаже аян-чорук кылып ужуп чоруптар дизе, кижи болза өлөөн каш хүннерниң болгаш айларның дургузунда деңзи чок чоруур ужурга таваржыр. Ынчангаш ол хире үргүлчүлелдиг деңзи чок байдалга кижи шыдажыр аргалыг бе ынчаш? Планеталар аразынга ужар корабльге чоруур кижилер аартаашкын деңзизиниң салдарын эскербес байдалда оон угланыышкынындан астыгар чүве болганда корабльди башкарып шыдаар бе?

Бо айтырыгга шын харыылаар төлөөде, сорунзалыг тыртты-ышкынның күжү кижи организминче кандыг үүлдерни дамчыштыр киргеш, билиндиреринде база бир эвес кижиниң ол миниишкин органнарының болгаш системаларының бирөөзи билинместей бөөр болза чүү болурун ылавылап билип көөрү өргежок чугула.

Ол чогум кандыг-кандыг органнар болгаш системаларыл? Бирги өөлчегде — көөрүнүң органы-дыр. Бистер болза мурнувуска дорт турган болгаш черже дургаар чыткан чамдык үүлдерни көрүп чаңчыгып калган бис. Ынчаарга карак болза бүдүүгүнде-не аартаашкынның угланыышкынын эскерип-билир аргалыг кылдыр тургустунмаан болур. Ынчалза-даа ол орган четчири-биле шын көрүп чаңчыга бергенде, миниишкиниң эскерип органнарындан каракка кол бүзүрөөр апаар болгай бис. Өң ылаңгыя ужар үүлге «көрбес ужудуушкун» дөөр ужудуушкун үезинде ындыг чорук онза тодаргай апаар. Ужудукчу кижи ындыг ужудуушкун үезинде булуттар аразынга чамдык үелерниң дургузунда өске миниишкиннериниң дузазы-биле өрү-куду байдалдың билип чоруур аргалыг. Ынчалза-даа кезек болган соонда бүгү үүлдер будула бөөр болгаш өске дүргедөөшкиннерниң салдары-биле аартаашкын күжү өскерлип өгелөөр. Ынчап барган соонда, ужудукчу кижи уг-шигнидаа, самолетту кайнаар башкарарындаа аайын тыппастаар.

Деңзи чок чоруктуң байдалдарында көөрүнүң органнары болза чогууру-биле ажылдап чораан дөөрзин совет космонавт-ужудукчулар Гагаринниң болгаш Титовтуң ужудуушкуннары көргүскен, а Герман Степанович Титов—корабльди башкарар сорулганы дыка эки күүсеткен.

Физиктиг миниишкиннер дөөр үүлдер, тодаргайларга, күш үндүрер үезинде миниишкиннер базала мага-ботту чаңгыс угланыышкынга тударынга улуг рольду ойнаар. Бистер сугнуң кырында ыырнып турар бис бе азы эштип чоруур бис бе деп чүвеге хамаарылга чокка сугта киргенивисте шуут эптиг кылдыр сагынмас бис. Ынчаарга ол үеде деңзини деңдески тудары-биле бистиң шыганнарывыс кандыг-бир шимчөөшкинни—ажылды кылып турарын билбес болгай бис.

Кажан кижи диван кырынга эштештир олуруп алгаш, шыганнарын долузу-биле кошкадыптарга, кандыг болурун чижекке көрөөли. Оон бажын, үстерин болгаш бүгү мага-бодун тудар хей санныг чөлеңгиин точкалары аартаашкынның деңзизин деңнештирптер. Ынчалзадаа кижиниң шыганнарының суларап, дыштаныры дөөрге-ле анаала ынчаар сагындырыышкын болур. Ол хамаан чок аартаашкынның салдарынга удур шыганнар шимчеттинмес ындыг үеде безин шыганнарның билдинмес шимчөөшкини болдуруп турар болгаш ону тонус деп адаар. Бодунуң шимчөөшкинин хостуу-биле таарыштыр башкарар төлөөде, деңзи чок байдалга кижи ынчаар чаңчыга берип болур бе? Кеплерниң параболазыбиле ужугар самолеттар-биле кылган шинчилелдер (парабола-биле ужуп чоруур самолеттуң дүргедөөшкини 1 минута чедир деңзи чок байдалды болдуруптар) болгаш «Восток» деп өлөриниң-корабльдер-биле Юрий Гагаринниң болгаш Герман Титовтуң ужудуушкуннары кижи деңзи чок байдалга дораан-на чаңчыга бөөрин болгаш кыска үе эткен соонда бодунуң шимчөөшкинин хостуу-биле башкарып болурун көргүскен.

Ынчалза-даа өске чамдык үүлдер билдинмес хевээр артып турар. Деңзиниң үргүлчүлелдиг үе дургузунда чидер чоруу скелеттиң шыганнарлыг сиирлериниң ажылының кошкан, үрелирин болдуруп, атонияны (шуут чындыраан суларааш-кынны), шыганнарның шагзырап салдынарын-даа болдуруп болур. Кандыг-бир үүлдү кедүрерде бистер чогуур хемчөөлдиг күжениишкиннерни чарыгдаар болгай бис. Ол күжениишкиннерни нервилер өгелери хүлөөп алыр болгаш мөзже медээ хевирлиг кылдыр дамчыдыптар. Аңаа баарга ол бүгү болуушкуннарның «тодарадыышкыны» болур, оон теп кезектиг нервилерин дамчыштыр оон түңнели база катап шыганнарга дедир баар болгаш чогуур куштуг шимчөөшкинни аңаа болдурар.

Деңзи чок байдалдарда шак ындыг механизм, тодаргайларга — башкарныышкын болдунмас. Күжениишкиннер кошкаар болгаш нерв уштарында медээ кааны дыка хажыышкынныг апаар. Ынчангаш баш мөөзи ынчан Чер кырынга ышкаш ындыг шын медээни албас апаар, ол чорук шыганнарның шимчөөшкинин шын эвес башкарарын болдургаш, оон чоорту шуут салдынып, чыдырап суларааринга чедирер.

Шыганнарның шимчөөшкининиң кошкан доктаары—хоралыг болуушкун болур. Ол чорук деңзи чок байдалдарда шуут билдинмейн барып болур. Ынчангаш кижи аартаашкынның чогумчалыг күжүнүн байдалынче — Черже дедир өөп келирге, аартаашкынның деңзизи бистиң органнарывыска салдарын халдадыр болгаш девин кошкак чораан шыганнарның талазындан удур шимчөөшкиннерни албайн, шыңгыы кемдөөшкиннерни болдуруптар-даа чадавас. Ону канчаар болдурбазын чугаалаары ам-даа берге. Ынчангаш тускай угланыышкынныг күш-ажыл азы хей хевирлиг сула шимчөөшкиннерниң мергежилгелери-даа негеттинер база чадавас.

Тодаргайы-биле чугаалаза чогуур сөөлгү үүл база бар. Ортаакы кулакта турар вестибулярлыг аппарат дөөр ындыг орган бар. Ол болза деңзини дескилештирип чоруур орган болур. Деңзи чок байдал үезинде оон ажылы үрели берип болур. Герман Степанович Титов бодунуң ужудуушкунунуң үезинде вестибулярлыг аппараттың талазындан өскерлиишкиннер болганын эскергенин парлалгага дыңнаткан болгай. Ынчалза-даа Титовтуң организминиң онзаланчак байдалындан ол чорук хамааржып база болур турган.

Мурнуу Америкада өртемден, доктор Бек база бир солун түңнелдерни алган. Ол, алды чылдарның дургузунда сугта чоруур бичии черепахаларга (язытты-мелегейлерге) дуржулга кылып келген. Оларның угланыышкын тодарадыр аргалыы сайзыраан ужурундан олар чазыг чок шимчөөшкинниг. Ынчангаш ол өртемден уг-шигни канчан тодарадырын шинчилээринге олар таарымчалыг амытаннар деп көрүп турган.

Бир-ле катап ындыг хайгааралдарны кылып турда ону хоорайдан өлөөн каш хонуктарда кыйгыртып апарган. Кажан ол дедир өөп чедип келирге лабораторияда сайгылгаанны уштуп каптарын таңнаыыл утупкан болган. Температураның изиг болганындан черепахаларлыг суг хайыыр чыгай берген турган. Чаңгыс-ла черепахадан өскелери шуптузу өлүлеп калганнар. Кулак турзузуунуң кезектериниң шыңгыы үрелгениниң ангыда дириг арткан черепаханың чүзү-даа өскерлип, бабсыраваан. Оон ужурундан ол удаваанда эккирип, сегөөн-даа болза уг-шиг тодарадыр аргазын шуут чидирген, харын-даа аъш-чемни безин аскы-биле ап чип албас болу берген.

Бир-ле катап ол доктор черепаханың дирлиринге идегелин оскунган турда, чиир чемин эпчогу сүргей кылдыр ызырып шыдаптарга, ол пат кайгаан. Ынчангаш ол сөөлзүредир кааны, бодунуң кадык ееру ышкаш кандыг-даа чазыг чокка чемни ызырган, чип турар кылдыр база катап өөрени берген. Аңаа чүгле мындыг чаңгыс-ла тайылбырны кылып болур: ол амы-тынын камгаларын орадлашкаш, чүгле каракгары-биле уг-шигни тодарадып көрүп өөрени берген.

Ол доктор суг куткан савазынга черепахаларны долдур суккаш, демги ол бертик-бежелге таварышкан болгаш карааның дузазы-биле көрүп турган уг-шигни тодарадып өөрени берген черепаханы база ынаар салыпкан. Ол черепахаларлыг сугну дискектериниң кырынга савазы-биле кады салган, шүүргедекчи самолет-биле ужуткан. Ол артиллерия огу ышкаш дүрген, баллистиктиг шүүргедөөшкин эгелөөриниң мырыңай мурнуу чарыында сугже демги чемиштерни киир октапкан. Кадык черепахаларның чаңгызыдаа ол чемиштя ызырып ап чадап кааннар. Деңзи чок байдалче шилчилгениң болгаш ындыг байдалдың үезинде-даа бертик-бежелге таваржып чораан черепаха чемни кончуг таваар, чазыг чокка ызырып ап чораан.

Ынчангаш бир эвес кижи четчир чаңчыгыышкын шенелделерин кылыр болза, уг-шиг тодарадыры бүдүүланда ону орталандырып ап шыдаар деп түңнелди өртемден кылган. Ындыг астыгыышкын кулактың иштики тургузуунга деңзи чок байдалдың салдарының түңнелинде тыптыры билдингир.

Бир эвес кулактарның иштики аппараттарының үрелгениниң түңнелинде бодунуң шимчөөшкинин хол-бут-биле сыйбаттынып турган хынавайн, агаар делгеминге каракты дузазы-биле уг-шигни тодарадып шыдаар болганда кижиниң ажылдаар аргалыынга деңзи чок байдал улуг өскерилделерни болдурбас апаар.

Чайганыышкын болуушкуннары-биле канчаар демисежириниң айтырыы шиитпирлеттинмейн турар. Инженерлер болгаш биологтар деңзи чок байдал-биле холбашкан айтырыгларны шиитпирлөөр төлөөде, спутникти үргүлчү дескиниң чоруур болдургаш, аартаашкынның кылымал деңзизин тургузары өргежок чугула. Ынчан дескиниишкиниң угланыышкынындан кижиниң бажының дедир шимчөөшкини кориолистиг —ийи талаларже дүргедөөшкинин болдурар. Ындыг байдал ийи угланыышкынче хары угда шимчөөшкин үезинде тыптыр. Ындыг дүргедөөшкин дыка-ла таарымча чок үүлдерни кижиге болдурар. Ол үеде кижиниң байдалы спутниктиң дүргедөөшкининің булуннарындан бажының шимчөөшкининден болгаш оон бодунуң тускай онзаланчак байдалдарындан хамааржыр.

Кориолистиң дүргедөөшкинин шинчилээри-биле чорудуп турар доктаамал дуржулга ажылдары амдаа хей санныг өвес. Оон берге болуп турар үүлү болза шенедде кылыр кижи ийи угланыышкыннарже шимчөөшкиннерниң салдарынга хары угда таваржып ындыг тургузугну чогаадып кылырының нарыны ол болуп турар.

Чайганыышкын-биле демиселге өм-тан үүлдер база чугула рольдуг болур. Ол болуушкун-биле дыка чедиишкинниг демисежин болур үүлдер эмчилерде бар.

А. РАЗУМЕЕВ,
медицина өртемнериниң кандидады.

ЧАЗАЛГА

№ 269 (5059) «Шын» солуннуң 3-кү арнында К. Чореве, О. Намчылак оларның үүлүнүң адын «Коммунистиң салгакчызы» кылдыр чазап номчуур-дур.

(Солуннуң дараазында номери ноябрь 12-де үнер).

Редактор Д. Б. БАЙЫР-ООЛ.

ЧЫРЫТСЫҢЗА-ДАА ТЫППАС СЕН...

Коммунизмни тургузуп турар совет ниитилелдің политиктиг, ажылагыйжы болгаш культурлуг бүгү амыдыралынга ажылчы чоннуң бүгү кезектериниң дорт киржилгезиниң хей янзы хевирлериниң бирөөзи болза хана парлалгаларының ажылынга оларның киржилгезин калбартыры болур. Ынчангаш чер болганга — үлетпүр, колхоз болгаш совхоз бүдүүлгелериниң салбыр, ферма, бригада, бөлүк бүрүзүнге хана солуннарын, агитхуудустарны болгаш оон өске-даа хевирлерин доктаамал үндүрүп, оон идейполитиктиг утказын эжижидери черчерде партия, комсомол организацияларының чугула ажылы апарган деп чүве амыдыралдан кижи болганга тодаргай билдинип турар.

Ындыг болза-даа, кижи бүрүзүнге билдингир бо бөлүүн билиг Бин-Хем районнуң Сесерлигде участогунда партия болгаш комсомол организацияларының удуртукчуларынга арай-ла бүдүртүп билдинип турар. Ында «Колхозчунуң үнү» деп хана солун бар. Ол солун ында партия, комсомол эге организацияларының органы. Ук солун калдыкмөлдүк үнүп турза-даа, аңаа колхозчулар, тускай эртемниглер барык киришпейн турар. Үнген номер бүрүзү, редколлегия кежигүннериниң «чогаадыкчы» ажылы бооп турар.

Ынчангаш бо солуннуң арнындан четпестерни шүүмчүлөөн болгаш мурнакчы дуржулганы бижөөндаа материалды кандыг-даа күштүг «лампа-биле чырытсыңарза» тып номчуп шыдавас силер.

Оон ыңай, ында «Крокодил» база үнүп турар. Оон арыннарында колхоз бүдүүлгелиниде, суурнуң амыдыралында болгаш тус-тус кижилерниң четпес үүлдерин шүүмчүлеп чырыдарын орадлажып турар. Ынчалза-даа аңаа чырыттынган материалды хынаар, хемчет алыр талазы-биле ында партия, комсомол организациялары болгаш участок чөвүлели «хаайынга какпас» олуруп турарлар. Бо Сесерлиг участогунда хүндүлел болгаш көргүзүг самбыралары база чок.

Бо бүгүнү канчалдыр-даа экидир организастап болур арга болгаш күш ол участокта бар. А хамык ужур болза удуртукчу эштерде деп чүве моон билдингир. Ынчангаш ол эштер моон чогуур түңнелди кылырын, үстүнде четпестерни чайладырынче боттуг хемчеглерни алыры — чоннуң амгы негелдези мындыг.

Н. МАКАР.

КИНОТЕАТРЛАРГА

БӨГҮН

«ВЛКСМ 30 ЧЫЛЫ»: (улуг залга): **«Өпей ыры»** 11.30 шакта. **«Өнчү сүрүкчүзү»** 1.30, 3.30, 5.30, 7.30, 9.30 шактарда; (биче залга): **«Көргеш-ле ынакшый берген»** 4.30, 6.30, 8.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: **«Черниң планетазындан келген кижи»** (делгем экранныг) 11.15, 1.15, 3.15 шактарда. **«Сөөлгү дааштаашкын»** (делгем экранныг) 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: **«Ол чазын болган»** 2.30 шакта. **«Эрги Чикаго»** 4.30, 6.30, 8.30 шактарда.

«ВОСТОК»: **«Күчүлүг чалгыннар»**, **«База катап сылдыстарже»** 3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

РЕСПУБЛИКАНЫҢ КИНОЭКРАННАРЫНГА

деп кинону көрүнер.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчызының 35-24, пропаганда килдизинің 23-54, харыысалгалыг секретарьның болгаш харыысалгалыг дежурныйның 23-35, кедээ ажыл-агый килдизинің 25-38, партийжи амыдырал болгаш культура амыдырал килдистериниң 37-13, иштики информация килдизинің 20-60, чаа болгаш совет тургузуг килдистериниң 21-27, үлетпүр болгаш транспорт килдизинің 22-64, бухгалтерияның 31-75, корректорларның 21-47. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

Чагыг № 2247. Культура эргелелиниң типографиязы.

ТС—01150.